

نشانه مؤلف فارسی

جدول سه رقمی

مبتنی بر کاتر - سن برن

ویراست سوم

تألیف

امیرمسعود نیکبخت جم

با مقدمه و ویراستاری پوری سلطانی

فهرست مطالب

مقدمه	یازده
تاریخچه جدول نشانه مؤلف فارسی	سیزده
شیوه تنظیم جدول	شانزده
تنظیم الفبایی	هفده
۱- آ و الف	هفده
۲- همزه	هفده
۳- الف مقصوره	هجده
۴- رسم الخط	هجده
مورد استفاده	هجده
فواید نشانه مؤلف	نوزده
روش به کار بردن جدول	نوزده
اعداد دو رقمی	بیست
الف و یک	بیست
یافت نشدن نام نویسنده یا سرشناسه	بیست
نامهای مرکب	بیست و یک
دو یا چند نویسنده با نام خانوادگی همسان یا مشابه	بیست و یک
اضافه کردن عدد (قاعده)	بیست و سوم
یک نویسنده با آثار متعدد در یک موضوع	بیست و سوم
نویسنده واحد و آثار متعدد با عنوانهای مشابه	بیست و چهار
نسخه‌های مکرر یک اثر	بیست و چهار
ویراستهای گوناگون	بیست و چهار

ترجمه‌ها	بیست و شش
تاریخ	سی و یک
کنفرانسها، کنگره‌ها و کمیته‌ها	سی و یک
سازمانها و مؤسسات	سی و سه
اسامی جغرافیایی	سی و سه
تدابیر خاص	سی و چهار
سرگذشتنامه‌ها	سی و چهار
کتابشناسی‌ها	سی و پنج
کلیات یا مجموعه‌ها	سی و پنج
منتخبی از کلیه آثار یک نویسنده	سی و هفت
آثار انفرادی	سی و هفت
الف. متن اصلی	سی و هفت
ب. منتخبات، برگزیده‌ها و خلاصه‌های آثار انفرادی	سی و هشت
ج. ترجمه‌ها	سی و هشت
د. حواشی و تعلیقات	سی و نه
هـ. شروح	چهل
و. فهرستها و کشف اللغتها	چهل
ز. مصطلح‌نامه‌ها و واژه‌نامه‌ها	چهل و یک
ح. نقد و تفسیر	چهل و یک
۱. نقد بر نویسنده	چهل و یک
۲. نقد بر یک اثر خاص	چهل و یک
۳ - نقد جدا از اثر	چهل و دو
موارد استثنایی	چهل و پنج
رف برگه	چهل و پنج
جدول	۱

پیشگفتار ویراست سوم

ویراست دوم نشانه مؤلف فارسی، جدول سه رقمی که در سال ۱۳۶۸ منتشر شد، مدتی چند نایاب بود. از آنجا که این یکی از مراجع اساسی کتابداری و ابزار کار کتابخانه‌هایی است که از رده‌بندی دهدهی دیویی استفاده می‌کنند، لازم بود به چاپ مجدد آن اقدام شود. اما طی بیست و یک سالی که از آخرین چاپ آن می‌گذرد تحولاتی چند در امر سازماندهی اطلاعات در کتابخانه ملی روی داده است. از آن جمله است فهرست‌نویسی کتابهای لاتین به فارسی. لذا لازم بود کاربرد و استفاده از جدول نشانه مؤلف با موازین جدید هماهنگ شود. بر این مبنا اکنون ویراست سوم این اثر به جامعه کتابداری ایران تقدیم می‌شود. توجه داشته باشید که این تغییرات در اصل جدول تأثیری نداشته است و فقط شیوه کاربرد آن با تحولات جدید هماهنگ شده است. خلاصه آنکه دستکارهای لازم در مقدمه اعمال شده و نه در جدول. این تغییرات عبارت است از روزآمد کردن کتاب نگاشتی‌های زیرنویس، اصلاح غلطهای چاپی و بخصوص تغییر اساسی در قسمت ترجمه‌ها. کتابدارانی که از رده‌بندی دهدهی دیویی و این نشانه مؤلف استفاده می‌کنند لازم است مقدمه را یکبار دیگر با دقت بخوانند و تغییرات آن را به خاطر بسپارند. مثل همیشه از اظهارنظرها و پیشنهادها و نقدهای شما عزیزان خوشحال خواهیم شد.

چند نکته دربارهٔ مقدمه

۱. عنوانهایی که با ستاره * مشخص شده است مورد استفاده کتابخانه ملی ایران نیست. لکن کتابخانه‌ها می‌توانند بنا به مقتضیات خود آنها را به کار برند.
۲. کتابها و نویسندگانی که در این مقدمه از آنها نام برده شده است اکثراً فرضی است و فقط به عنوان مثال ذکر شده است.
۳. نشانهٔ مولف را که در این کتاب ترکیبی است از حرف و عدد از چپ به راست بخوانید.

مقدمه

از دیرباز ترتیب موضوعی کتابها در قفسه بیش از سایر نظم‌ها مورد توجه بوده است و اکنون نیز کتابداران این نظر را بیش از پیش تأیید می‌کنند. به‌همین مناسبت هر یک به تناسب، یکی از روش‌های رده‌بندی از قبیل رده‌بندی دهدهی دیویی، رده‌بندی کتابخانه کنگره آمریکا، یا رده‌بندی دهدهی جهانی را برای کتابهای کتابخانه خود انتخاب می‌کنند. تا کتابهای هم موضوع در قفسه‌های کتابخانه کنار هم قرار گیرد.

لکن کار تنظیم کتابها در قفسه به همین جا خاتمه نمی‌یابد. در هر موضوع صدها و هزارها کتاب نوشته می‌شود و کتابدار ناچار است برای تنظیم کتابها در هر موضوع نیز از نوعی نظم پیروی کند. مثلاً شماره دیوان‌ها و منتخبات کلیه شاعرانی که از ۱۳۲۰ به بعد زیسته‌اند، برحسب رده‌بندی دیویی، گسترش ادبیات فارسی ۱/۶۲ فا ۸۱ است. حال اگر در کتابخانه از شاعرانی مثل نیمایوشیج، احمد شاملو، نادر نادرپور، فریدون مشیری، محمدرضا شفیعی کدکنی، محمدعلی حق‌شناس، هوشنگ ابتهاج، فریدون توللی و صدها امثال این‌ها کتابهایی داشته باشیم و به همه آنها شماره ۱/۶۲ فا ۸۱ را بدهیم چطور می‌توانیم

آنها را از یکدیگر تشخیص بدهیم و اگر خواننده‌ای با در دست داشتن شماره فوق مثلاً به دنبال کتاب فریدون مشیری برود چگونه می‌تواند آن را از میان انبوه کتابها پیدا کند؟ اگر آنها را برحسب رنگ، اندازه، تاریخ نشر، تاریخ ورود به کتابخانه و حتی تاریخ تولد نویسندگان تنظیم کنیم به روشنی نقص‌هایی در هر یک خواهیم دید. مثلاً کتابهای یک شاعر ممکن است به رنگ‌ها، اندازه‌ها، یا تاریخ‌های مختلف منتشر شود و در زمان‌های مختلف نیز به کتابخانه برسد، بدین ترتیب هر کدام در گوشه‌ای از کتابخانه می‌افتد و هیچ خواننده‌ای قادر نیست کتابی را صرفاً از روی رنگ جلد، اندازه و تاریخ نشر تشخیص بدهد. تاریخ تولد نویسنده شاید از همه منطقی‌تر باشد ولی چه کسی می‌تواند تاریخ تولد یک‌یک نویسندگان را به یاد داشته باشد؟ از این گذشته معمولاً از یک نویسنده یا شاعر بیشتر از یک جلد کتاب منتشر می‌شود. آنها را چگونه در یک رده تنظیم کنیم؟

چنانکه سال‌ها متداول بوده کتابداران نظم الفبایی را بر سایر روش‌ها ترجیح می‌دهند، چه این نظم، ساده، منطقی و برای مراجعه‌کننده نیز آشناتر و قابل فهم‌تر از سایر روشهاست. اکثر افراد نیز مجموعه کتابهای خود را در خانه برحسب حروف الفبای نام نویسنده یا عنوان کتاب منظم می‌کنند. بدین ترتیب می‌توان کتابهای شاعران مذکور در بالا را در کتابخانه مانند زیر منظم کرد.

برای اینکه جای دیوان اشعار ابتهاج، توللی، شاملو، مشیری، نادرپور و نیمایوشیج در رده مخصوص ۸فا۱/۶۲ مشخص شود، می‌توان به ترتیب نشانه‌های زیر را برایشان تعیین کرد:

۸فا۱/۶۲ ۸فا۱/۶۲ ۸فا۱/۶۲ ۸فا۱/۶۲ ۸فا۱/۶۲ ۸فا۱/۶۲

الف ت ش م ن ین

ترتیب فوق‌گرفته ساده است ولی در مجموعه‌های بزرگ اشکالهایی به وجود می‌آورد. مثلاً اگر چندین شاعر نامشان با حرف «میم» شروع شود برای اینکه هرکدام را در ردیف الفبایی خود قرار دهیم به ناچار باید دو، سه یا چند حرف به هرکدام اضافه کنیم، چنانکه در مثالهای انگشت‌شمار بالا هم، چون نام نادرپور و نیمایوشیج هر دو با «ن» شروع می‌شود برای اینکه نیما بعد از نادرپور قرار بگیرد ناچار نشانه نیما را به «ین» تبدیل کردیم (ین را از چپ به راست بخوانید، مثل اعداد).

مقدمه [سیزده]

اما همیشه در کتابخانه کتاب نیما و نادریور با هم به دست کتابدار نمی‌رسد و اگر نیما ابتدا به کتابخانه رسیده بود و به آن $\frac{۸۱}{۶۲}$ ن داده بودیم و بعد از آن کتابی از نادریور به دستمان می‌رسید دیگر نمی‌توانستیم آن را قبل از کتاب نیما قرار دهیم زیرا حتی اگر به آن «الف ن» هم می‌دادیم باز از آنجا که یک حرف همیشه قبل از دو یا چند حرف قرار می‌گیرد $\frac{۸۱}{۶۲}$ ن قبل از $\frac{۸۱}{۶۲}$ الف ن قرار می‌گرفت.^۱ حال تصور کنید اگر شاعر دیگری در همین دوره با اسم نادری داشته باشیم باز با مشکل جدیدی روبه‌رو خواهیم شد و هرچقدر به تعداد این نوع نام‌ها افزوده شود تعداد حرف‌های لازم به پنج، شش یا بیشتر خواهد رسید و این در مجموعه‌های بزرگ به آسانی پیش می‌آید و عطف هیچ کتابی گنجایش آن را ندارد.

از این جهت لازم است نظامی به‌وجود بیاوریم که در آن پیش‌بینی‌های لازم برای این مشکلات شده باشد و بر مبنای آن بتوانیم نه تنها اسامی نویسندگان را برحسب حروف اول نام خانوادگی‌شان الفبایی کنیم، بلکه حرف‌های بعدی را هم در نظر بگیریم و هرنام را دقیقاً در جای الفبایی خود قرار دهیم.

چنین نظامی را چارلز امی کاتر^۲ در اواخر قرن نوزدهم به دنیای کتابداری ارائه داد. او جدولی دو رقمی بر مبنای اسامی لاتین تنظیم کرد. برحسب این جدول کتابهای نویسندگان در هر رده موضوعی در محل الفبایی خود قرار می‌گرفتند. بعدها این جدول به یاری دوست و همکار او، به نام سن برن^۳ به جدول سه رقمی تبدیل شد تا قابلیت انعطاف و امکان گسترش بیشتری داشته باشد. این جدول بعدها به نام جدول سه رقمی نشانه مؤلف کاتر - سن برن^۴ معروف شد.

۱. توجه داشته باشید که نشانه مؤلف مثل اعداد همیشه باید از چپ به راست خوانده و الفبایی شود.
۲. Charles Ammi Cutter برای شرح مختصر زندگی او رجوع کنید به: چارلز امی کاتر، راهنمای اصول کاتر - سن برن درباره نشانه مؤلف، جدول سه رقمی. ترجمه پوری سلطانی (ویرایش ۲؛ تهران: مرکز خدمات کتابداری، ۱۳۴۹)، ص. ج - ح.

3. Sanborn

4. Cutter-Sanborn Three-figure Author Table.

تاریخچه جدول نشانه مؤلف فارسی

تهیه نشانه مؤلف فارسی یکی از اولین اقدامات مرکز خدمات کتابداری بود، زیرا از همان ابتدای کار معلوم شد که بدون در دست داشتن چنین جدولی رده‌بندی به طور کامل نمی‌تواند انجام پذیرد. جدول کاتر - سن برن در اواخر قرن نوزدهم، درست همزمان با آغاز رشد کتابداری در آمریکا به وجود آمد و به سرعت نیز رواج یافت. ولی برای نویسندگان ایرانی که می‌بایست برحسب حروف الفبای فارسی تنظیم می‌شدند چیزی وجود نداشت. از طرف دیگر مرکز خدمات کتابداری تصمیم گرفته بود برای کتابهایی که فهرست می‌کند علاوه بر شماره رده‌بندی، نشانه مؤلف هم اضافه کند. برای این کار جدولی که با اصول صحیح و علمی تنظیم شده باشد لازم بود. به همین مناسبت کمیته‌ای به سرپرستی آقای عباس مظاهر^۱ در مرکز به وجود آمد تا در مورد امکان تهیه چنین جدولی بررسی نماید. در آن موقع (اوایل سال ۱۳۴۸) اولین گروه دانشجویان کتابداری از دانشکده علوم تربیتی فارغ‌التحصیل شده بودند و بین رساله‌های تحقیقی آنها، کمیته فوق‌الذکر به رساله آقای امیرمسعود نیکبخت به نام جدول سه شماره‌ای مؤلفین به فارسی برخورد. استاد راهنمای این رساله تحقیقی سرکار خانم مهین تفضلی بودند.

در تاریخ مهرماه ۱۳۴۸ از آقای نیکبخت دعوت شد که رساله خود را برای بررسی و مطالعه به مرکز بیاورند و از سرکار خانم مهین تفضلی هم برای شرکت در کمیته مزبور دعوت به عمل آمد. کمیته که با شرکت خود آقای نیکبخت تشکیل می‌شد پس از یکی دو جلسه تصمیم گرفت جدول ایشان را مبنای کار قرار دهد و پس از تکمیل به چاپ برساند. سپس قراردادی بین مرکز خدمات کتابداری و آقای نیکبخت به امضا رسید که بر مبنای آن آقای نیکبخت تعهد کردند با استفاده از توصیه‌ها، پیشنهادهای اصلاحی و دستورالعمل‌های کمیته، به ترتیب حروف الفبا در جدول تجدید نظر کنند و نتیجه کار را در

۱. آقای عباس مظاهر اولین سرپرست و در حقیقت بنیان‌گذار مرکز خدمات کتابداری بودند که بعد از تأسیس مرکز، مهرماه ۱۳۴۷ تا ۲۰ مرداد ۱۳۴۹، سرپرستی آن را به عهده داشتند و سپس به آمریکا عزیمت نمودند. در سال ۱۳۵۳ با سمت ریاست کتابخانه دانشگاه آزاد به ایران آمدند و چند سال بعد از انقلاب اسلامی ایران مجدداً به آمریکا بازگشتند.

مقدمه [پانزده]

جلسات دو هفتگی کمیته گزارش دهند و به تصویب اعضای کمیته برسانند. اعضای کمیته عبارت بودند از: خانم مهین تفضلی، آقای عباس مظاهر، آقای دکتر جان هاروی، آقای اباذر سپهری، آقای ابراهیم رهبر و نویسنده این سطور.

به منظور تسهیل کار ایشان و نیز برای اینکه جدول مبنی بر اصولی صحیح و عملی باشد کمیته تصمیم گرفت فهرستی شامل نویسندگان ایرانی و نویسندگان خارجی که آثارشان به فارسی ترجمه شده است در مرکز تنظیم کند. برای تنظیم آن از فهرست‌های کتابشناسی‌های مختلف استفاده شد. ابتدا اسامی نویسندگان بر روی برگه‌هایی ماشین شد و سپس برگه‌ها الفبایی گردید. بدین ترتیب نسبت اسامی نویسندگان در هر حرف الفبا معین شد. این فهرست مستند به اضافه کتابنامه‌های دیگری مثل فهرست مؤلفین کتب چاپی خانبابا مشار، بخش اعلام فرهنگ فارسی دکتر محمد معین... و همچنین دفترچه راهنمای تلفن به منزله منابع معتبر برای اسامی موجود در ایران مأخذ کار کمیته قرار گرفت. آقای نیکبخت با پی‌گیری و جدیت بسیار کار را دنبال کردند و جدول هر یک از حروف الفبا که آماده می‌شد برای ماشین کردن به مرکز تحویل می‌گردید. بدین ترتیب پس از شش ماه، کار آقای نیکبخت و کمیته نشانه مؤلف به پایان رسید و جدول نشانه مؤلف فارسی در تاریخ ۲۹ اسفند ۱۳۴۸ به صورت ماشین شده در اختیار بخش فهرستنویسی مرکز قرار گرفت.

جدولی که بدین ترتیب تنظیم شد اکنون بایستی به محک آزمایش گذاشته می‌شد تا در حین عمل اشکالات احتمالی آن رفع گردد و سپس به چاپ برسد. بخش فهرستنویسی یک سال با این جدول کار کرد. اشکال‌ها به تدریج مشخص شد و زمینه برای تجدید نظر نهایی فراهم گردید و نتیجه آن در سال ۱۳۵۰ به چاپ رسید. بدین ترتیب برای اولین بار در ایران «نشانه مؤلف فارسی» به وجود آمد و کتابداران را از یک مشکل اساسی رهایی بخشید. ویراست دوم کتاب با تغییراتی چند در سال ۱۳۵۵ انجام گرفت. از آن زمان تاکنون چه در مرکز خدمات کتابداری سابق و چه در کتابخانه ملی هرگز به مشکلی برخوردیم لذا نیاز به ویراست جدید پیدا نشد. آخرین ویراست کتاب در سال ۱۳۶۸ صورت گرفت و اکنون ویراست مجدد آن با تغییراتی که فقط در این مقدمه به عمل آمده است منتشر می‌شود.

شیوه تنظیم جدول

این جدول برحسب حروف الفبای فارسی تنظیم شده است بدین ترتیب که به هر حرف از حروف الفبا از شماره ۱۱۱ تا ۹۹۹ اختصاص داده شده است. سپس این مقدار شماره بین ترکیب هر حرف با حروف دیگر به نسبت اسامی که در آن حرف وجود داشته تقسیم شده است. مثلاً اگر حرف الف را در نظر بگیریم، به اسامی که با «ابا» شروع می‌شوند شماره ۱۱۱ اختصاص داده شده و ترکیبات الف با حروف دیگر بدین شکل آمده است:

۱۱۱	ابا
۱۱۲	اباذ
۱۱۳	ابار
۱۱۴	اباس
۱۱۵	اباص
۱۱۶	اباک
۱۱۷	ابت
...	...
	و همین طور تا
۹۹۹	ایه

بدین ترتیب چنانکه ملاحظه می‌شود کلماتی که برحسب حروف الفبا در اول قرار می‌گیرند دارای کوچکترین عدد سه رقمی هستند و به تدریج که حرف «الف» با «ی» (یعنی آخرین حرف الفبا) ترکیب می‌شود بزرگترین شماره را می‌گیرد. نظم جدول در سایر حروف الفبا نیز به همین منوال است. رقم صفر در این جدول به کار نرفته است ولی در صورت لزوم می‌توان از آن برای گسترش‌های ضروری استفاده کرد. برای اینکه استفاده از جدول ساده‌تر گردد بین هر ۹ ردیف که همیشه یکان با ۱ شروع و به ۹ ختم می‌شود فاصله گذاشته شده است.

تنظیم الفبایی

تنظیم الفبایی جدول برحسب دستورنامه برگه‌آرایی^۱ کتابخانه ملی ایران است که با توجه به املاي زبان فارسی، عُرف و ویژگیهای کتابداری تدوین شده است. برای استفاده از این جدول به قواعد زیر توجه کنید:

۱- آ و الف

حرف آ در جدول قبل از الف آمده است و بدین ترتیب کلیه کلماتی که با حرف آ شروع می‌شوند در برگه‌آرایی الفبایی قبل از اسامی و کلماتی که با الف شروع می‌شوند قرار می‌گیرند. مثل:

آدمیت

آذرخشی

آذری

آق‌اولی

اتحادیه

احمدی

اردکانی

امجدی

۲- همزه

همزه در صورتی که روی حرف یا باشد «ی» و در صورتی که روی واو باشد «و» و در صورتی که روی الف قرار بگیرد «ا» محسوب می‌شود. بنابراین شمسائی در محل الفبایی «شمسائی» یعنی بعد از شمس‌الملک قرار می‌گیرد و مأمون همانند میم و الف و مؤمن همانند میم و واو به حساب می‌آید.

۱. فرهاد وزیری. دستورنامه‌ی برگه‌آرایی. (ویراست سوّم، ویراسته پوری سلطانی. تهران: کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۱).

۳- الف مقصوره

الف مقصوره در این جدول به صورت الف نوشته شده است و در محل الفبایی خود نیز قرار گرفته است. مثلاً مرتضی (مرتضا) و موسی (موسا) قبل از مرتضوی و موسوی آمده‌اند.

۴- رسم الخط

کلماتی چون اسماعیل، رحمان، اسحاق و غیره با الف نوشته شده است، نه به صورت اسمعیل، رحمن و اسحق. بنابراین حتی اگر نام نویسنده‌ای اسمعیل نوشته شده باشد، در موقع الفبایی کردن، آن را در ردیف اسماعیل قرار می‌دهیم.

مورد استفاده

از این جدول برای نشانه‌گذاری کتابها برحسب سرشناسه^۱ (اعم از شخص یا سازمان و گاه نام کتاب) استفاده می‌شود. نشانه اثر یا نشانه مؤلف^۲ از ترکیب حرف اول سرشناسه به اضافه نشانه عددی آن که از جدول استخراج می‌شود به دست می‌آید. نشانه رده‌بندی به اضافه نشانه مؤلف، نشانه بازیابی^۳ یک کتاب را تشکیل می‌دهد. نشانه بازیابی روی برگه‌ها در گوشه بالایی سمت راست و نیز در عطف کتاب به فاصله سه سانتی‌متر از پایین کتاب نوشته می‌شود. این نشانه جای کتاب را در قفسه‌ها تعیین می‌کند و خواننده‌ای که به برگه‌دان مراجعه می‌نماید باید نشانه بازیابی کتاب را از بالای سمت راست برگه یادداشت کند و کتاب مورد نظر را در ردیف همان نشانه در قفسه پیدا کند. بنابراین هیچ دو کتابی نباید در کتابخانه یک نشانه همسان داشته باشند. کتابهای چند جلدی را که نشانه بازیابی‌شان طبیعتاً یکی می‌شود با اضافه کردن شماره جلدها از یکدیگر متمایز می‌کنیم. مثلاً جلدهای اول و دوم و سوم تاریخ جهانگشای جوینی می‌شود.

۹۹۵	۹۹۵	۹۵۵
ج ۸۹۶	ج ۸۹۶	ج ۸۹۶
ج ۳	ج ۲	ج ۱

-
1. Main entry
 2. Work mark or author mark
 3. Call number

فواید نشانه مؤلف

به کار بردن نشانه مؤلف به دلایل زیر برای کتابخانه ضروری است:

۱ - نشانه بازیابی، کتاب را به ترتیبی که با هیچ کتاب دیگری مشابه نشود تعیین می‌کند.

۲ - محل هر کتاب را برحسب اصولی منطقی، یکدست و ساده در کتابخانه مشخص می‌کند.

۳ - امر بازیابی کتابها را از قفسه سهل و سریع می‌نماید.

۴ - به واسطه وجود یک «نشانه بازیابی» موجز و ساده، امانت دادن کتاب به آسانی انجام می‌پذیرد.

۵ - بازگرداندن کتاب را به قفسه سهل می‌کند.

روش به کار بردن جدول

برای پیدا کردن نشانه مؤلف یا نشانه اثر کافی است که چند حرف اول سرشناسه مورد نظر را تا آنجا که حروف مشترک در جدول برای آن موجود است دنبال کنید. به شماره‌ای که در مقابل این چند حرف وجود دارد حرف اول سرشناسه را اضافه کنید تا نشانه مؤلف به دست بیاید. مثلاً اگر نشانه مؤلف نویسنده‌ای را که نام خانوادگی‌اش «طاهر فر» است بخواهیم، در جدول حرف «ط» را پیدا و آن را دنبال می‌کنیم تا به «طاهر فر» برسیم. شماره مقابل آن ۲۷۴ است پس نشانه مؤلف «طاهر فر» می‌شود ۲۷۴ط. شماره ماقبل یا مابعد این شماره کتاب را در محل الفبایی صحیح خود قرار نمی‌دهد زیرا شماره قبل از آن مربوط است به نویسنده‌ای که نامش با «طاهر ص» شروع می‌شود، و شماره بعد مربوط به نامی است که با «طاهر ک» شروع می‌شود و حرف «ف» در الفبای فارسی میان صاد و کاف قرار دارد. به همین ترتیب شماره حافظ ۱۹۸ح، سعدی ۵۵۴س، شکسپیر ۵۸۵ش و صاحب‌الزمانی ۱۵۲ص، و عسگریان ۶۱۴ع و مولوی ۸۴۹م است.

اعداد دو رقمی

توجه داشته باشید که چون در برخی از حروف الفبا تعداد اسامی آن قدر نبوده که اعداد سه رقمی را ایجاب کند، برای آنها اعداد دو رقمی به کار رفته است. این حروف عبارتند از: ث، چ، ذ، ز، ژ، ض، ظ، غ، ی.

الف و یک

چون عدد یک و حرف «الف» در خط فارسی شبیه هم نوشته می‌شود هر جا که حرف الف باید با شماره تلفیق شود آن را به صورت «الف» بنویسید، مثل اقبال ۶۶۷الف. لکن حرف «آ» به علت علامت مد از عدد یک متمایز است و می‌تواند عیناً نوشته شود، مثل آگاه ۶۷۸آ.

یافت نشدن نام نویسنده یا سرشناسه

سرشناسه‌ها همیشه به طور کامل در جدول وجود ندارند زیرا در این صورت جدول می‌توانست فقط برای محدود خاصی از اسامی مورد استفاده قرار گیرد و قابلیت انعطاف و جایگزینی بی‌نهایتش را، چنانکه اکنون هست، از دست می‌داد. با وجود این اسامی برخی از نویسندگان مشهور گذشته مانند سعدی، حافظ، مولوی و غیره در جدول موجود است. در بسیاری از موارد کلمه‌ها به طور ناقص دیده می‌شوند مثل: ترش، ترش، ترش، ترص، ترغ، ترف و غیره. اگر سرشناسه‌ای در جدول پیدا نشد نزدیکترین کلمه ماقبل آن را انتخاب کنید. مثلاً اگر سرشناسه‌ای با «زنخ» شروع شود وقتی برای نشانه آن در جدول بگردیم به «زنج» و سپس به زند برمی‌خوریم. «زنخ» که باید بین این دو باشد موجود نیست، در این صورت باید کلمه ماقبل «زنخ» یعنی «زنج» را برای آن انتخاب کنیم و نشانه آن را بدین ترتیب بسپازیم ۵۷ز. از اینکه شماره مؤلف «زنج» برای «زنخ» به کار برده شده است واهمه نداشته باشید، زیرا:

۱ - بعید است که در یک شماره رده‌بندی هم به «زنج» و هم به «زنخ» احتیاج

پیدا کنیم.

مقدمه [بیست و یک]

۲- اگر چنین امری پیش آمد می‌توانیم ۵۶۸ز را به کار بریم که در اینجا البته عدد ۸ اعشاری است و باید قبل از ۵۷ز و بعد از ۵۶ز قرار بگیرد. بدین ترتیب:

۵۶ز

۵۶۸ز

۵۷ز

همچنین شماره زرغام‌نیا می‌شود ۳۲ض و شماره فخارچی ۲۶۵ف. شماره دانشگاه تهران می‌شود ۲۵۱د و سازمان زنان ایران ۱۵۸س.

نام‌های مرکب

نام‌های خانوادگی، بخصوص آنها که از دو اسم یا اسم و پسوند تشکیل شده باشند، باید در محل الفبایی خود قرار بگیرند. مثلاً «حقیقی، محمد» باید قبل از «حقیقی‌پور، حسین» قرار بگیرد. بنابراین نشانه مؤلف اولی ۶۹۲ح و نشانه مؤلف دومی ۶۹۳ح می‌شود. توجه داشته باشید که در جدول، شماره‌ای که مقابل «حمیدی‌ش» قرار گرفته باید برای حمیدی شیرازی به کار رود نه برای حمیدی، شاهین.

قاعده: به طور کلی برای تعیین نشانه مؤلف «حد» را قبل از کاما (،) قرار دهید. پس در مثال بالا حد اولی حقیقی و حد دومی حقیقی‌پور است.

دو یا چند نویسنده با نام خانوادگی همسان یا مشابه

گاه اتفاق می‌افتد که ضمن مقابله با رف‌برگه^۱ درمی‌یابیم که شماره انتخابی ما در رف‌برگه‌ها سابقه دارد، یعنی قبلاً برای نویسنده دیگری که حروف اول نامش با نویسنده فعلی ما یکی بوده، به کار برده شده است. در این صورت باید یک عدد دیگر به سمت راست شماره منتخب اضافه کنیم. مثلاً اگر بخواهیم طالب‌زاده اصفهانی را بین طالب‌زاده اراکی ۱۷۶ط و طالب‌زاده تبریزی ۱۷۷ط قرار دهیم به طالب‌زاده اصفهانی ۱۷۶۵ط را

1. Shelflist

[بیست و دو] نشانه مؤلف فارسی

می‌دهیم، چون رقم ۵ اعشاری حساب می‌شود نشانه ۱۷۶۵ ط ۱۷۶ بین ۱۷۶ ط و ۱۷۷ ط قرار می‌گیرد. همچنین اگر نویسنده‌ای با نام خانوادگی سعیدی و نام کوچک داریوش و نویسنده دیگری با نام خانوادگی سعیدی و با نام کوچک محمد داشته باشیم، به اولی که در تنظیم الفبایی باید قبل از دومی قرار بگیرد، ۵۷۳ س می‌دهیم و به دومی ۵۷۳۷ س. به همین ترتیب به نویسنده‌ای که نام خانوادگی اش سعیدی و نام کوچکش رضا است ۵۷۳۳ س می‌دهیم. حال اگر بعد از همه اینها کتابی به دستمان برسد که نویسنده‌اش اباذر سعیدی نام داشته باشد، ناچاریم به شماره قبل از سعیدی عددی اضافه کنیم که کتاب اباذر سعیدی را در ردیف الفبایی صحیح خود قرار دهد. از آنجا که شماره ۵۷۳ س را قبلاً برای داریوش سعیدی به کار برده بودیم، پس شماره اباذر سعیدی می‌شود ۵۷۲۸ س.

توجه: این مسائل فقط برای موردهایی صادق است که نویسندگان همه در یک موضوع کتاب نوشته باشند، مثلاً در بانک و بانکداری که در نتیجه شماره رده‌بندی آنها نیز یکی باشد، مثلاً:

کتاب اباذر سعیدی درباره بانک و بانکداری	۳۳۲/۱
	۵۷۲۸ س
" " " کتاب داریوش سعیدی	۳۳۲/۱
	۵۷۳ س
" " " کتاب رضا سعیدی	۳۳۲/۱
	۵۷۳۳ س
" " " کتاب محمد سعیدی	۳۳۲/۱
	۵۷۳۷ س

والا اگر این افراد در موضوع‌های مختلف کتاب نوشته بودند هر بار می‌توانستیم ۵۷۳ س را بدون اینکه اشکالی به وجود بیاورد به کار ببریم. مثلاً:

۹۱۴/۲	۶۸۲	۳۴۰	۳۳۲/۱
۵۷۳ س	۵۷۳ س	۵۷۳ س	۵۷۳ س

اضافه کردن عدد (قاعده)

ضمن اضافه کردن عدد به اعداد دو رقمی و سه رقمی جدول، باید دقت کافی به عمل آید تا در آتیه ما را از استفاده از اعداد پنج رقمی یا بیشتر بی‌نیاز کند. در این مورد تنها قاعده‌های زیر را می‌توان ارائه داد.

۱ - حتی‌المقدور از به کار بردن ۰، ۱ و ۹ اجتناب کنید، زیرا این اعداد امکان گسترش را از دو طرف می‌بندند، مثلاً بین ۵۷۳ و ۵۷۳۱ دیگر نمی‌توان چیزی اضافه کرد در حالی که بین ۵۷۳ و ۵۷۳۵ هنوز امکان‌های زیر موجود است ۵۷۳۱، ۵۷۳۲، ۵۷۳۳، ۵۷۳۴. به همین ترتیب بین ۵۷۲۹ و ۵۷۳ امکان اضافه کردن چیزی نیست مگر اینکه دو رقم اعشاری اضافه کنیم و از یک شماره پنج رقمی مثل ۵۷۲۹۵ استفاده نماییم.

۲ - عدد ۵ همیشه بی‌خطرترین شماره‌هاست زیرا از هر طرف به یک اندازه امکان گسترش دارد.

۳ - به نسبت حروف الفبا می‌توانید از اعداد دیگری استفاده کنید که از عدد ۵ هم مناسبتر باشند. چنانکه ملاحظه شد در مثال‌هایی که در مورد سعیدی داده شد برای رضا سعیدی عدد ۳ را اضافه کردیم و برای محمد سعیدی عدد ۷ را، زیرا بین رضا و محمد (یعنی بین ر - میم) اسامی بسیار دیگری ممکن است قرار بگیرد در حالی که چنین امکانی بین داریوش و رضا (یعنی بین دال - ر) به مراتب کمتر است.

یک نویسنده با آثار متعدد در یک موضوع

اگر نویسنده‌ای دارای آثار متعدد بود برای متمایز کردن آنها از یکدیگر نشانه آثار او را به نشانه مؤلف اضافه کنید، مثلاً: د ۴۴۷هـ برای داش‌آکل اثر صادق هدایت، س ۴۴۷هـ برای سگ ولگرد اثر صادق هدایت، ب ۴۴۷هـ برای بوف‌کور اثر صادق هدایت و غیره. به هر صورت بخصوص در رده ادبیات و نیز رده‌های دیگری که در آن تعداد کتاب زیاد است همیشه باید حرف اول اثر به نشانه مؤلف اضافه شود.